

և 2) Մ. Աբեղեանի «Հայ ժողովրդական առասպելներ» աշխատութիւնները. առաջինը 300 ռ., երկրորդը 200 ռ.:

— Պօլսի պատրիարքարանի նորերս հրատարակած դպրոցական վիճակացոյցից երևում է, որ առ 1 յունուարի 1908 թիւ Պօլսի բոլոր թաղերում Հայոց վարժարան—դպրոցների թիւը եղել է 42, որտեղ սովորում են 5379 հոգի, որոնցից աշակերտ 2924 և աշակերտուհի 2450: Բոլոր դպրոցներում դասաւանդել են 294 հոգի, որոնցից 168 ուսուցիչներ և 126 վարժուհիք: Դպրոցները պահուում են եկեղեցիների սնդուկների օժանդակութեամբ (50454 զր.), աշակերտների թօշակադրամով (31557 զր.) և մասնաւոր նուէրներով (2220 զր.), որով ամսական ծախք բոլոր դպրոցների վրայ գնում է 84231 զր.:

Բացի այս դպրոցներից Պօլսում հայ մանուկներ յաճախում են և պետական ու այլ դպրոցներ, մօտաւորապէս 1500 հոգու չափ:

Դպրոցները զանազան տիպի ու դասընթացքի են:

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

«Հասկեր», Թիֆլիս, 1908 թ. № 1 և 2. վերջերս մեզանում միակ կանոնաւոր հրատակուող մանկական ամսաթերթն է այս և արդէն յաջողութեամբ թեւակոխել է Գ.—րդ տարին: Երկու համարներն էլ ճօխ են բովանդակութեամբ, պատկերազարդ և հայ մանկան մատչելի թերթին աշխատակցում են մեր յայտնի գրողները՝ Յով. Թումանեան, Աւ. Ահարոնեան, Աւ. Իսահակեան և ւրիշ: Սիրուն են առաջնի կենսունակ, ճօխ ժողովրդաբարբառով ոտանաւոր առակներ—հէքեաթները («Չարի վերջը», «Խօսող ձուկը»), երկրորդի գողտրիկ պատկերը աշակերտական կեանքից («Գունատ տղան»), երրորդի սիրուն այլաբանական զրոյցը («Արևի մօտ»):

«Հասկերն» ունի նաև «մանկավարժական գրադարան», որով խմբագրութիւնը առանձին գրքոյկներով տալիս է իւր ընթերցողներին ընտիր երկերի թարգմանու

թիւներս—Հրատարակութիւնը խնամքով է, տիպը մաքուր, թուղթը լաւ։—

«Աղբիւր», Թիֆլիս, 1908 թ. № 1 և 2։ Այս տարւանից, ինչպէս երևում է, Պ. Տ. Նազարեանը մտադիր է կանոնաւորապէս շարունակելու «Աղբիւր»-ի հրատարակութիւնը։ Թէ № 1 և թէ № 2 ծաւալը մեծացրած, ընտիր թղթի վրայ և շքեղօրէն է հրատարակած, ճոխ բովանդակութեամբ և սիրուն պատկերներով։—Ամբողջ 25 տարի հայ մատաղ սերնդի համար ուսման աղբիւր է եղել այս ամսաթերթը, չունենալով միեւնոյն ժամանակ իւր մրցակիցը. և այժմ էլ նա պահում է իւր գիրքը պատուաւոր, միայն ամիսոս, որ հայ հատարակութիւնը սառնասիրտ է դէպի «Աղբիւրը», դուցէ մասամբ նորա համար, որ վերջին տարիները նա չափազանց անկանոն էր հրատարակում։—

Հայ հասարակութեան առանձնապէս յանձնարարում ենք իրանց զաւակների գրասեղանից անպակաս անել «Հասկերն»-ն ու «Աղբիւր»-ը։ Մայր սարերի կարկաչահոս աղբիւրն ու մայր դաշտերի լեցուն հոսկերը թող հայ մանկան ծարաւն ու միտքը յարատեւ յագեցնեն։ Անպայման անհրաժեշտ է ապահովել գոցա գոյութիւնը։—

«Յուշարար», Թիֆլիս, 1908 թ. № 1 Մարտ «Թատարոն» հանդիսի դադարումից յետոյ մեր գրականութեան մէջ զուտ բեմարուեստին—Թատրոնին նուիրուած մի թերթի հրատարակութեան անհրաժեշտութիւն էր. և այդ պակասը եկաւ լրացնելու «Յուշարար»-ը, որ յաջողութեամբ բոլորեց իւր առաջի տարին։ Հրատարակութիւնը պատկերազարդ է և բացի այն, որ տալիս է յատկապէս գաւառական բեմերի համար յարմարաւոր պիէսների հայերէն թարգմանութիւններ, իբրեւ յաւելում, անփոփում է ընթացիկ մեր թատրոնական կեանքը և ուսումնասիրութիւններ անում մեր բեմի անցեալից և ներկայից. բեմարուեստն ու գեղարուեստը միացրած իրար։ Ա. Մանգինեա-

նի շահագրգիռ «Յիշողութիւնների», Լէօ-ի ուշագրաւ կենսագրականի հետ դուք այդ երկշաքաթաթերթում կգտնէք նաեւ Յովհ. Թումանեանի, Շ. Կուրղինեանի, Աստ. Մարիկի ոտանաւորներն ու այլ լուրջ յօդուածներ։—

Հայ հասարակութիւնը պէտքէ աջակցէ իւր միակ բեմաթերթին։

Ա. Մ.

Հիւանդներ կան, որոնք այս կամ այն գոյնը չեն տեսնում։ Այդ յայտնի է ամէնքին. բայց հիւանդներ ևս կան, ինչպէս երեւում է, որոնք չեղած, գոյութիւն չունեցող բաներն են տեսնում։ Թէ առաջին և թէ վերջին տեսակի հիւանդներից են «Մշակ»-ի ղեկավարներից ոմանք մեր վերաբերութեամբ։ Անցեալ Սեպտ. «Արարատ»-ի մէջ տպուած էր Էմմանուէլ քահանայ Նաաթարեանի մի գրախօսութիւնը Սուրբիաս եպիսկոպոս Պարզեանցի նամակի առթիւ, որ ուղղուած է եղել Երեմիա եպիսկոպոսին։ Գրախօսականը համեմատութեան և անաչառութեան սահմաններին մէջ մի քննութիւն էր այդ երկի պատմական արժէքի մասին։ Նա դատապարտել էր իւր գրախօսականի մէջ քահանաների ձեռնադրութեան խնդրում ոչ միայն Երեմիա եպիսկոպոսին, որ տուրադգաբար թոյլ է տուել իրեն, գրքի մէջ բերուած դոկումենտների համաձայն, կաշառքներ պահանջել, այլ և գրքի հեղինակ Սուրբիաս եպիսկոպոսին ուրիշ կողմից։ Էմմ. քահանայի բերած ցիտատները Սուրբիաս եպիսկոպոսի գրքից, առիթ էր տուել «Մշակ»-ին լուտանքներ թափել աստուածաբանների գլխին, որոնց անիրաւ տեղը հալածելն ու հայհոյելը միշտ հաճոյք է պատճառել նրան։ Ինչպէ՞ս են նրանք համարձակուել մի գրքի մասին գրախօսական տպելու, ուր Երեմիա եպիսկոպոսի մասին աննպաստ փաստեր կան։ Խմբագրութիւնս հարկաւոր պատասխանը գրել և շարել էր տուել, երբ վախճանուեց Ս. Հայրապետը և այդ առթիւ Ս. Էջմածին եկաւ «Մշակ»-ի խմբագիրներից մէկը՝ պ. Հ. Առաքելեան։ Երկուստեք եղած բացատրութեան ժամանակ պարզուեց, որ այդ մի թիւրիմացութիւն է եղել «Մշակ»-ի կողմից. մենք բաւականացած դորանով, այլ ևս չտպեցինք մեր պատասխանը։

Բայց ահա դարձեալ առանց պատճառի նոյն միտումաւոր թիւրիմացութիւնը։ «Արարատ»-ի անցեալ համարում էր. 352. պարզել էինք «Մեր Զայն»-ի մի սխալ նկատողութիւնը մեր հացէին, չափերաների մէջ բերելով «Մեր Զայն»-ի խօսքերը, որի մէջ յիշուած է Երեմիա եպիսկոպոսի անունը։ Այս հանգամանքն ար-

գէն բաւական է եղել, որ «Մամուլ» բաժնի խմբագիրը (Մշակ № 81) նորից իւր երեւակայութեան դօռ տայ: «Մշակ»-ի կարծիքով «Նրեմիա եպիսկոպոսի յիշատակը» մեզ հանդատութիւն չի տալիս: Բայց այդ նորա այն զրպարտութիւններէն մէկն է, որ նա տասնեակ տարիներ շարունակ գործ է դրել «ստաւածաբաններին» հայհոյելու առիթ գտնելու և իւր «ազատամտութիւնը» հռչակելու համար: Այժմ էլ հարկաւոր է այդ՝ դաշնակցականներին աչքում «կղերական» չերեւելու համար:

Թող նա մի տող ցոյց տայ մեր գրած, որ ստուեր ձգելու նպատակ ունենար հանդուցեալ երեմիա կամ Արիստակէս եպիսկոպոսների յիշատակի վերայ: Ձենք ուղղում ասել, որ այդ եպիսկոպոսների բոլոր վարմունքների և գործողութիւնների տակ պատրաստ ենք երկու ձեռքով ստորագրել, այլ թէ առիթ չենք ունեցել այդ մասին կարծիք յայտնելու: Բայց կարելի է տատասկից խաղող քաղել: Մի ժամանակ էլ նրանց սիւն համարուած Լէօն էր առանց կարմրելու ստաւածաբանների գլխին փողոցային լուտանքներ թափում տգէտ քահանաների ձեռնադրութեան համար, կարծելով, որ դորանով իւր անալի «կերականօրեայ զրոյցները» համ կստանան: Ի՞նչ մեղաւոր էին ստաւածաբանները տգէտ քահանաների ձեռնադրութեան խնդրում: Մի կաթիլ խիղճ ունեցէ՛ք եթէ դոնէ մի կաթիլ խիղճ ունենայիք, մեր մամուլը այդքան ընկած չէր լինիլ և դուք ընդունակութիւն կունենայիք իրողութիւններն իրենց իսկական յատկութիւններով և գոյներով տեսնելու:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ՆԵԿՐԱՍՈՎ ԵՒ ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՈՎ:

(Պատկեր անցեալի)

Օգտուելով յայտնի բժիշկ Բելոգորսկիի յիշողութիւններով, «Слово» թերթը վերաբնագրում է հետաքրքիր մի գէպը, որի մէջ գլխաւոր դործող անձինք եղել են Ն. Ա. Նեկրասով և գրաֆ Լորիս-Մելիքով,

1841 թ. գեկտեմբերին, ծննդեան վաղ առաւօտեան ստունամանքով, ցրտից թռչկոտալով Նիկոլայեակի փողոցով